

15. การจัดองค์การ

การจัดองค์การ (Organizing) คือการจัดและทำให้เกิดความสมดุลในกิจกรรม โดยมี การพิจารณาว่าใครทำอะไร มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างไร เพื่อว่าจะได้ร่วมกัน ปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จตามแผนงานที่วางไว้ นอกจากนี้การจัดองค์การยังหมายถึง การจัดแบ่งงานกันทำ และแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคคล จัดระบบความสัมพันธ์ใน องค์การ สร้างขวัญและกำลังใจเพื่อปฏิบัติงานให้สำเร็จผลตามแผนที่วางไว้

ความหมายของการจัดองค์การ

การจัดองค์การ หมายถึงการพิจารณาถึงกิจกรรมที่จะทำให้การปฏิบัติงานบรรลุผล ตามวัตถุประสงค์ขององค์การ รวมกลุ่มกิจกรรมเหล่านั้นเข้าด้วยกัน และจัดแบ่งกิจกรรม และอำนาจหน้าที่ให้บุคคลเพื่อดำเนินกิจกรรมเหล่านั้น

นอกจากนี้ American Management Association ได้กล่าวไว้ว่า สมาชิกขององค์การต้อง รู้ว่าเขามีหน้าที่อะไร และรับผิดชอบต่อใครบ้าง ความขัดแย้งส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นในองค์การ มีสาเหตุมาจากการขาดความสัมพันธ์ของบุคคลในองค์การ และการสื่อข้อความที่ดี มีบ่อย ครั้งที่อยู่ในระดับบริหารไม่เข้าใจว่าเขามีความรับผิดชอบ อำนาจหน้าที่และความ สัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ในองค์การอย่างไร การก้าวก่ายอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ อันก่อให้เกิดความขัดแย้ง

ความหมายอีกอย่างหนึ่งของการจัดองค์การ คือ การสร้างความสัมพันธ์ในองค์การ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และทรัพยากรขององค์การ ทั้งนี้เพื่อให้งานเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่ขัดแย้งก้าวก่ายกัน (Newman, Summer, Warren, 1969:3) ดังนั้นต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของ องค์การที่ต้องการจะให้บรรลุผลเสียก่อน แนวความคิด (Concept) ที่ใช้ในการสร้างสัมพันธ์ ของบุคคลในองค์การ เพื่อที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์มีดังต่อไปนี้ คือ

1. อำนาจหน้าที่ (Authority) หมายถึงอำนาจหน้าที่ที่จะสั่งบุคคลอื่นให้ปฏิบัติตาม อย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความยินยอมของผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยและเป็นวิธีการ ส่งเสริมให้มีการร่วมมือประสานงานกันในหน้าที่ต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม
2. การกระจายอำนาจหน้าที่ (Decentralization) คือความพยายามที่จะมอบอำนาจ หน้าที่ทั้งหมดไปยังผู้บริหารระดับต่าง ๆ ตามสายงาน เพื่อช่วยให้งานสำเร็จได้ปริมาณมาก และรวดเร็ว

3. การมอบอำนาจหน้าที่ (Delegation) คือการมอบหมายอำนาจหน้าที่ และสร้างภาระความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานให้แก่ผู้อื่น

4. ช่วงการบังคับบัญชา (Span of Control) คือ สิ่งที่แสดงให้เห็นว่าผู้บังคับบัญชามองคนหนึ่งมีขอบเขตของการรับผิดชอบบังคับบัญชาเพียงใด มีผู้ใต้บังคับบัญชากี่คน เป็นต้น

5. การแบ่งงาน (Division of Labor) คือบุคคลในองค์กรร่วมมือกันปฏิบัติงานตามความถนัด และความสามารถ ก็จะนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้

6. ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Integration) คือหน้าที่ กิจกรรม กระบวนการ ขั้นตอนและวัตถุประสงค์จะต้องเหมาะสมเข้ากันได้ดี

7. การประสานงาน (Coordination) การประสานงานที่ดีจะบังเกิดขึ้นเมื่อบุคคลพบว่าวัตถุประสงค์และงานของเขาตรงกับวัตถุประสงค์ขององค์กร

การจัดองค์การเป็นหน้าที่ของนักบริหาร ถ้าหากนักบริหารต้องการจะปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จก็จะต้องมีการวางแผน การปฏิบัติงาน จะต้องมีองค์การและคณะทำงานมาช่วยกันทำงานด้านต่าง ๆ ตามความสามารถ และจะต้องมีการจัดองค์การเพื่อจะได้ทราบว่าใครมีบทบาทอะไรอยู่ในหน่วยใด ทั้งนี้ ก็เพื่อจะทำหน้าที่ได้ถูกต้อง อันจะเป็นทางนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ องค์กร (Organization) คือโครงสร้างที่ได้จัดทำขึ้นตามกระบวนการ สำหรับให้บุคคลฝ่ายต่าง ๆ มาร่วมกันปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เพราะฉะนั้น องค์กรจึงประกอบด้วย โครงสร้าง (Structure) และคนที่อยู่ในโครงสร้างนั้น (People within the structure)

Lawrence Appley ซึ่งเป็นประธานของ American Management Association กล่าวว่า การจัดองค์การเพื่อการปฏิบัติงานที่ดีจะเกิดขึ้นเมื่อ

1. มีการวางแผนเพื่อจัดหมวดหมู่ทรัพยากร เช่น คน เงิน เวลา วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ
2. พิจารณาทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่
3. จัดหาทรัพยากร
4. วิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
5. วัดผลงาน หรือติดตามผล

สิ่งที่ควรทราบเกี่ยวกับการจัดองค์การ

1. องค์ประกอบของการจัดองค์การ
  - คน
  - การประสานงาน

- ระยะเวลา
  - ความชำนาญพิเศษ
  - หน่วยงานที่ปรึกษา
2. หลักการจัดองค์การ
- พิจารณาแยกประเภทงาน จัดกลุ่มงาน
  - กำหนดขอบเขตของงาน มอบหมายงาน พร้อมทั้งกำหนดความรับผิดชอบ และอำนาจหน้าที่
  - จัดวางความสัมพันธ์เพื่อให้งานในส่วนต่าง ๆ ที่แบ่งกันนั้นสามารถทำงานได้รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยปราศจากการขัดแย้ง

บัญญัติ 10 ประการของการจัดองค์การ

1. กำหนดความรับผิดชอบต่อผู้บริหารแต่ละคนอย่างชัดเจน
2. เมื่อมีอำนาจหน้าที่ก็ต้องมีความรับผิดชอบควบคู่กันไป
3. ไม่ควรจะมีการเปลี่ยนแปลงความรับผิดชอบของงานในหน้าที่ ซึ่งจะมีผลกระทบต่องานทั้งหมด
4. การออกคำสั่งควรมาจากหลายแหล่งด้วยกัน อย่าสั่งการข้ามชั้นการบังคับบัญชา
5. การตำหนิติเตียนผู้ใต้บังคับบัญชาควรจะเป็นการส่วนตัว การตำหนิต้องบอกเหตุผลด้วยเสมอ
6. พึงหลีกเลี่ยงการโต้เถียงกัน
7. ต้องรับผิดชอบโดยตรงเมื่อมีเหตุการณ์ร้ายเกิดขึ้น
8. ไม่ท้อถอยเมื่อปฏิบัติงานไม่สำเร็จ
9. คำนึงถึงความก้าวหน้าของหน่วยงาน
10. มีความยุติธรรมในการให้รางวัล

อุปสรรคในการจัดองค์การ

1. มีการแบ่งงานหลายระดับขึ้นเกินไป
2. ขีดความสามารถมีจำกัด
3. มีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันออกไปภายในกลุ่ม
4. จะต้องรายงานต่อบุคคลหลายคน

5. ใช้คนไม่เหมาะสม มอบหมายงานไม่ตรงกับความรู้ความสามารถ
6. ไม่ได้กำหนดขอบเขตงานที่ทำ
7. การทำงานข้ามชั้นตอน
8. ไม่สมดุลกัน
9. ระบุหน้าที่ไม่ชัดเจน
10. เน้นการจัดองค์การที่ไม่เหมาะสม

การมอบอำนาจหน้าที่ (Delegation)

การมอบอำนาจหน้าที่ เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดองค์การ ที่ผู้บังคับบัญชา ผู้บริหาร หรือผู้จัดการ มอบหมายอำนาจและหน้าที่ความรับผิดชอบ และอำนาจสั่งการในการปฏิบัติงานให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา หรือลูกน้องในการทำงานนั้น ผู้บังคับบัญชามีหน้าที่และความรับผิดชอบอยู่เป็นจำนวนมาก และเพื่อให้การปฏิบัติงานได้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายได้เป็นอย่างดี จึงจำเป็นต้องมีการมอบอำนาจหน้าที่ไปให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผู้บังคับบัญชาจะมอบอำนาจหน้าที่ไปให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำ และก่อให้เกิดภาวะรับผิดชอบขึ้นในตัวของผู้ใต้บังคับบัญชา แต่ผู้บังคับบัญชาไม่สามารถมอบหมายความรับผิดชอบในส่วนของตนไปด้วยได้ทั้งหมด ผู้บังคับบัญชาจะสามารถมอบอำนาจหน้าที่ได้เท่านั้น แต่ยังคงรับผิดชอบต่อผู้บังคับบัญชาสูงขึ้นไปของตนเองเสมอในการปฏิบัติงานตามความรับผิดชอบของเขาอย่างเต็มที่อยู่นั่นเอง นักบริหารจึงไม่ใช่ผู้ลงมือทำงานให้สำเร็จลุล่วงเองทุกอย่าง แต่งานสำเร็จได้เพราะศิลปะในการมอบให้ผู้อื่นทำงานแทน ฉะนั้น นักบริหารที่ดีย่อมไม่ทำงานเอง แต่มอบให้ผู้อื่นทำ และกล้ารับผิดชอบในผลงานที่เกิดขึ้น การมอบอำนาจหน้าที่ นอกจากจะเป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่ของผู้บริหารแล้ว ยังเป็นการพัฒนาผู้ใต้บังคับบัญชา หรือลูกน้อง และก่อให้เกิดการรักหมั่นกตัญญู สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา การมอบอำนาจหน้าที่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกัน

1. ความรับผิดชอบ (Responsibility) หมายถึงการที่ผู้บังคับบัญชามอบหมายหน้าที่ให้ผู้ใต้บังคับบัญชากระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง และเป็นความรับผิดชอบของผู้ใต้บังคับบัญชาจะต้องปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุผลหรือรับผิดชอบต่อประสิทธิภาพของงาน ตามที่แต่ละคนมีหน้าที่รับผิดชอบอยู่ และในขณะเดียวกันจะต้องทำงานที่ได้รับมอบหมายให้ได้รับผลงานสูงสุด และอำนวยความสะดวกอย่างน่าพึงพอใจ

2. อำนาจหน้าที่ (Authority) หมายถึง สิทธิและอำนาจที่บุคคลต้องการ เพื่อที่จะดำเนินการที่เขารับผิดชอบต่อผู้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีในการมอบอำนาจหน้าที่นั้นอาจให้อำนาจแก่ผู้ปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ โดยผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถตัดสินใจและทำงานไปตามที่ได้ตัดสินใจ

โดยไม่ต้องปรึกษาหารือผู้บังคับบัญชา เมื่อปฏิบัติงานเสร็จแล้วจึงรายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบ อีกแบบหนึ่งของการให้อำนาจ คือผู้บังคับบัญชาปล่อยให้ผู้ใต้บังคับบัญชาตัดสินใจเอง และปฏิบัติไปตามที่ได้ตัดสินใจ แต่ให้รายงานให้ทราบว่าทำอะไร อีกประเภทของการให้อำนาจก็คือ จะต้องรับการอนุมัติเสียก่อนจึงจะปฏิบัติก็ได้

3. หน้าที่ความรับผิดชอบ (Accountability) ความรับผิดชอบในการบริหารงาน ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบงานในเรื่องใด ย่อมจะต้องพร้อมอยู่เสมอที่จะต้องรับการตรวจสอบหรือสอบถามผลการปฏิบัติงานจากผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น ฉะนั้น การที่พร้อมอยู่เสมอที่จะต้องให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้แทนเข้าทำงานตรวจสอบได้ทุกโอกาสจึงเป็นลักษณะสำคัญที่สุดส่วนหนึ่งในหลักหน้าที่ความรับผิดชอบ ซึ่งเรียกว่า Accountability

นักบริหารจำเป็นจะต้องมอบหมายอำนาจหน้าที่ให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ทั้งนี้ เนื่องมาจากในการทำงานนั้น มีงานมากมายจนคนคนเดียวไม่สามารถจะกระทำให้สำเร็จลุล่วงไปได้ทั้งหมด หรืออาจจะทำได้แต่งานคงจะเสร็จล่าช้ามาก เพราะฉะนั้น หัวหน้างานหรือผู้บริหารจะต้องเรียนรู้วิธีการมอบอำนาจหน้าที่เพื่อที่จะเพิ่มความสามารถในการทำงานได้มากยิ่งขึ้น การมอบอำนาจหน้าที่ช่วยทำให้หัวหน้างานมีเวลาทำงานหลักใหญ่ ๆ เช่น การวางแผน การวางนโยบาย การประสานงาน ฯลฯ และในขณะเดียวกันก็เป็นการเพิ่มขยายความรู้และพลังความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชา ฝึกให้รู้จักรับผิดชอบ บังเกิดความภาคภูมิใจที่ได้รับความไว้วางใจจากหัวหน้างาน การมอบหมายอำนาจหน้าที่นั้น นับว่าเป็นศิลปะของการทำงานที่สำคัญอย่างยิ่ง ต้องการความอดทนและมานะพากเพียรพอสมควร หัวหน้างานที่สามารถมอบอำนาจหน้าที่ให้คนอื่นทำงานได้สำเร็จ ถือว่าเป็นผู้นำที่แท้จริง รวมทั้งจะประสบความสำเร็จในชีวิตการทำงาน

สิ่งที่ควรทราบเกี่ยวกับการมอบอำนาจหน้าที่

หลักการมอบอำนาจหน้าที่

1. อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบที่มอบให้ผู้อื่นจะต้องระบุให้ชัดเจน อาจจะเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรก็ได้
2. การมอบอำนาจหน้าที่ควรมอบไปพร้อมกับความรับผิดชอบ
3. ผู้รับมอบควรจะได้รับผิดชอบโดยตรงต่อบุคคลผู้มอบอำนาจหน้าที่ได้
4. การมอบอำนาจหน้าที่ควรจะให้ได้สัดส่วนกัน พอที่จะควบคุมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนสำคัญของการมอบอำนาจหน้าที่

1. กำหนดนโยบายอย่างชัดเจน

2. กำหนดขอบเขตของงาน
3. กำหนดวัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้มีงานเกิดขึ้น และเป็นเครื่องนำทางให้ผู้ปฏิบัติงานไปสู่ความสำเร็จ
4. ประสานแนวความคิดเข้าด้วยกัน ใช้หลักมนุษยสัมพันธ์เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน
5. นิยามอำนาจหน้าที่ ตลอดจนขอบเขตให้ชัดเจน และทำความเข้าใจกับผู้ใต้บังคับบัญชาให้เรียบร้อย
6. กำหนดวิธีการควบคุมที่เหมาะสมและพอดี

ปัญหาและอุปสรรคของการมอบอำนาจหน้าที่

การมอบอำนาจหน้าที่เป็นงานที่ยากลำบาก สำหรับคนหลาย ๆ คน เพราะผู้มอบอำนาจหน้าที่ได้จะต้องเป็นผู้ที่มีทักษะในการบริหารอย่างสูง งานที่มีการมอบหมายอำนาจหน้าที่อย่างเหมาะสมจะต้องมีการวางแผนเพื่อจะได้แจ้งให้ผู้รับมอบได้ทราบว่าจะต้องทำงานที่ต้องการให้สำเร็จ ผู้ใต้บังคับบัญชาจะต้องฝึกฝนด้วยตนเอง การมอบอำนาจหน้าที่ให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาจะต้องพิจารณาความเหมาะสม ความรู้ ความสามารถ ตลอดจนจะต้องเป็นงานที่เขาถนัดอยู่ในขีดความสามารถของผู้รับมอบ ในขณะเดียวกันผู้มอบอำนาจหน้าที่ก็จะต้องมีการติดต่อสร้างบรรยากาศที่ดี สนับสนุนให้กำลังใจ ให้การรักษา ตลอดจนการติดตามผลด้วย มิฉะนั้น ในบางครั้งจะพบว่า การปฏิบัติงานมักจะออกนอกขอบเขตที่กำหนดไว้

ผู้บังคับบัญชาจะต้องมอบอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบให้ผู้อื่นให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ไม่ควรจะทำงานเองทั้งหมด นอกจากจะเป็นงานที่มีความสำคัญเป็นพิเศษหรืองานลับเฉพาะ เป็นต้น ธรรมชาติของมนุษย์นั้นมักจะชอบทำงานด้วยตัวเอง ไม่เชื่อว่าผู้อื่นจะทำได้ดีหรือทำได้ถูกต้อง เพราะฉะนั้น ก็มักจะดำเนินการเองในเกือบจะทุก ๆ เรื่อง และมีผู้บังคับบัญชาอีกประเภทหนึ่งที่เชื่อว่าเขาสามารถจะแก้ปัญหาได้ ดังนั้น เขาจะไม่รือร้อ ในขณะที่ผู้ใต้บังคับบัญชาไปค้นหาข้อเท็จจริง วิเคราะห์ และทดสอบทางเลือกต่าง ๆ อยู่ เมื่อถึงคราวตัดสินใจ ผู้บังคับบัญชามักจะตัดสินใจด้วยตนเอง คล้ายกับว่ามีเขาแต่เพียงผู้เดียวในองค์กรหรือหน่วยงานนั้น เมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาให้ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะที่ตรงกันข้ามกับความคิดเห็นของเขา เขามักจะสงสัยไม่ไว้ใจ หรือเห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี

ผู้บังคับบัญชาอาจจะมีปัญหาในการมอบหมายอำนาจหน้าที่ เพราะเขาไม่เข้าใจขั้นตอนในการทำงานอย่างเพียงพอ เขาต้องการทราบว่า สถานการณ์แบบไหนจึงเหมาะสมกับงานที่มอบหมายให้ไปทำงาน ผู้รับมอบจะต้องทำอะไรบ้าง และผู้รับมอบมีหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างไร คำตอบในปัญหาเหล่านี้จึงเข้าใจไม่ถูกต้องนัก

ข้อควรคำนึงในการมอบอำนาจหน้าที่

ข้อควรระวัง

- ก. แบ่งอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเท่า ๆ กัน
- ข. ไม่ใช่เป็นการมอบอำนาจเด็ดขาดไปเลย แต่เป็นการโอนอำนาจหน้าที่ให้แก่ผู้รับมอบที่จะปฏิบัติงาน เพราะฉะนั้น จะต้องรับผิดชอบในการมอบอำนาจหน้าที่อยู่
วิธีการพัฒนาความรับผิดชอบของคนในสังกัดของท่าน
- ก. ให้ผู้ใต้บังคับบัญชารับทราบคำสั่ง
- ข. ออกคำสั่งที่ชัดเจน
- ค. อย่าเข้าไปควบคุมผู้รับมอบจนขาดความเป็นอิสระ
- ง. เมื่อผู้รับมอบมีปัญหาจึงให้ความกระจ่างแก่เขา
ผู้ใต้บังคับบัญชาควรจะไปพบผู้บังคับบัญชาเมื่อ
- ก. ต้องการข่าวสาร
- ข. ต้องการคำปรึกษาแนะนำ
- ค. ต้องการแจ้งข่าวสาร
ผู้บังคับบัญชาควรจะไปพบผู้ใต้บังคับบัญชาเมื่อ
- ก. ต้องการให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความสนใจ
- ข. ต้องการแสดงความขอบคุณ
- ค. ต้องการข่าวสาร
- ง. ต้องการให้ข้อเสนอแนะบางประการ